

Голові Разової спеціалізованої вченої ради ID 8883
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
д-р наук з фізичного виховання та спорту,
професору Павловій Ю.О.

Відгук

офіційного опонента

доктора наук з фізичного виховання і спорту, професора

АНДРІЙЧУК Ольги Ярославівни

на дисертаційну роботу **Купріненко Ольги Валеріївни**

на тему

**«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У
ПРОФІЛАКТИЦІ І РЕАБІЛІТАЦІЇ МЕДІАЛЬНОГО
ВЕЛИКОГОМІЛКОВОГО СТРЕС-СИНДРОМУ У КУРСАНТІВ ВИЩИХ
ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ»,**

подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

з галузі знань 22 Охорона здоров'я,

за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація.

Актуальність обраної теми. З огляду на сучасні реалії, пов'язані з повномасштабною збройною агресією проти України, питання забезпечення належного рівня фізичної готовності, працездатності та бойового потенціалу військовослужбовців, зокрема курсантів вищих військових навчальних закладів, набуло особливого значення. Інтенсивна військова підготовка, яка супроводжується високими фізичними навантаженнями, сприяє значному зростанню рівня травматизму, насамперед з боку опорно-рухового апарату.

Серед найпоширеніших травм, що виникають у курсантів унаслідок надмірного фізичного навантаження, чільне місце займає медіальний великогомілковий стрес-синдром, який характеризується тривалим відновлювальним періодом, високою частотою рецидивів та суттєвим негативним впливом на хід професійної підготовки. У більшості випадків зазначена травма призводить до перерв у навчальному процесі, зниження фізичної підготовленості та ускладнень у професійній реалізації майбутніх офіцерів.

Попри глобальний інтерес до збереження здоров'я військових, в Україні залишається недостатньо дослідженою ефективність фізичної терапії у профілактиці та реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому,

особливо серед курсантів. Це ускладнює розроблення цілісних та науково обґрунтованих підходів до фізичної терапії в системі військової освіти та служби. Водночас фізична терапія як складова системи підготовки та відновлення військовослужбовців набуває особливої ваги, адже дозволяє зменшити частоту захворювань, скоротити тривалість непрацездатності та підвищити боєздатність особового складу. Відповідно, дисертаційна робота Купріненко О.В., присвячена розробці теоретико-методичних засад фізичної терапії у профілактиці та реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому у курсантів вищих військових навчальних закладів, є своєчасною, суспільно значущою та надзвичайно актуальною для сфери військової медицини, фізичної реабілітації та охорони здоров'я загалом.

Зв'язок роботи з науковими планами та темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми 4.5. «Організаційні та теоретико-методичні основи фізичної терапії у профілактиці та реабілітації обмежень функціонування військовослужбовців» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері теоретико-методологічні та практичні основи фізичної реабілітації і спортивної медицини на 2021–2025 рр. Львівського державного університету фізичної культури (ЛДУФК) імені Івана Боберського (затверджено на засіданні вченої ради ЛДУФК імені Івана Боберського протокол № 5 від 27.04.2021 р.). Роль авторки як співвиконавиці теми полягала у розробленні та теоретико-методичному обґрунтуванні комплексної програми фізичної терапії для профілактики і реабілітації курсантів вищих військових навчальних закладів з медіальним великогомілковим стрес синдромом, експериментальній апробації комплексної програми фізичної терапії; нагромадженні й узагальненні теоретичних та емпіричних даних.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, відзначаються високим ступенем обґрунтованості, що забезпечено належним вибором методологічного інструментарію, спрямованого на комплексне вивчення рухової функції, рівня функціонування, якості життя, а також

особливостей фізичної терапії порушень опорно-рухового апарату у курсантів вищих військових навчальних закладів. Авторкою проведено глибокий аналіз сучасного наукового доробку, який охоплює 199 джерел вітчизняної та зарубіжної літератури, що дозволило забезпечити теоретичне підґрунтя дослідження.

Репрезентативна та адекватна за обсягом вибірка досліджуваних, а також чітко структурований дизайн дослідження стали підставою для отримання достовірних емпіричних результатів. Використання загальнонаукових, функціональних, соціологічних методів та методів математичної статистики було здійснено з дотриманням вимог до наукових досліджень, що забезпечило глибину й надійність аналізу.

Сформульовані мета та завдання дослідження мають чітке прикладне спрямування, пов'язане з розв'язанням актуальної проблеми – розроблення теоретико-методичних засад фізичної терапії у профілактиці та реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому серед курсантів вищих військових навчальних закладів. Завдання дослідження мають чітку структурну відповідність поставленій меті та відображають її змістовне наповнення, а застосовані підходи до їх реалізації підтверджують високий рівень наукової культури дисертантки.

Таким чином, ступінь обґрунтованості основних положень і результатів дослідження відповідає вимогам, які висуваються до дисертаційних робіт, що подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Достовірність результатів та їх наукова новизна обумовлені використанням достатньої кількості сучасних методів дослідження та відповідних високоінформативних методів організації досліджень. Сформульовані авторкою положення наукової новизни визначають, що: уперше обґрунтовано і розроблено комплексну програму фізичної терапії для профілактики і реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому у курсантів вищих військових навчальних закладів та запропоновано застосування освітнього компонента, уперше визначено динаміку травмувань нижніх кінцівок та поширення медіального великогомілкового стрес-синдрому серед курсантів українських вищих військових навчальних закладів впродовж навчання, а також сформовано референтну шкалу

показників їх якості життя, сили м'язів нижніх кінцівок та рівноваги. Набули подальшого розвитку відомості про необхідність впровадження фізичної терапії для профілактики травматизму та відновлення курсантів вищих військових навчальних закладів, які мають порушення опорно-рухового апарату. Удосконалено наукові дані щодо показників сили м'язів нижніх кінцівок, рівноваги, ризику травмувань та якості життя курсантів вищих військових навчальних закладів.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендації здобувачки в опублікованих працях. За результатами виконаної дисертаційної роботи опубліковано 12 публікацій, зокрема 4 статті та 8 наукових праць, як засвідчують апробацію матеріалів дисертації. З чотирьох опублікованих статей одна в журналі, який індексується у наукометричній базі Web of Science, а 3 статті у фахових наукових виданнях України, що відповідає вимогам щодо висвітлення наукових результатів дисертаційного дослідження Постанови КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (від 12 січня 2022 року №44).

Практична значущість полягає у можливості використання розробленої комплексної програми фізичної терапії для профілактики і реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому не тільки у курсантів вищих військових навчальних закладів та військовослужбовців різних категорій, з урахування особливостей їх навчальної та професійної діяльності. Окрім того, розроблена програма може використовуватися для широкого кола цивільних пацієнтів діагностованим стрес-синдромом, що забезпечить збереження та поліпшення рівня функціонування, зменшення ризику виникнення стрес-синдрому, скорочення періоду відновлення. Отримані результати дослідження свідчать про можливість застосування його наукових положень і висновків у практичній діяльності фізичних терапевтів з метою вдосконалення реабілітаційних програм при роботі з пацієнтами із травмами опорно-рухового апарату. Узагальне

теоретичні й емпіричні дані, одержані впродовж дисертаційного дослідження упроваджено в систему фізичної підготовки військовослужбовців Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, у систему фізичної та освітньої підготовки курсантів Військової академії (м. Одеса), у практику роботи Центру фізичної та реабілітаційної медицини комунального некомерційного підприємства «Обласна клінічна лікарня Івано-Франківської обласної ради», в навчальний процес студентів спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» Хмельницького національного університету та Дніпровського державного медичного університету.

Оцінка структури, змісту та оформлення дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження та наукову новизну.

У **першому розділі** дисертаційного дослідження представлено аналіз сучасного стану системи реабілітації військовослужбовців в Україні та світі з акцентом на особливості травматизму серед курсантів вищих військових навчальних закладів. Окреслено специфіку фізичних і психоемоційних навантажень, що є причиною високої поширеності травм надмірного навантаження, зокрема медіального великогомілкового стрес-синдрому. Розглянуто досвід провідних країн щодо організації реабілітаційної допомоги військовослужбовцям, кадрового забезпечення та впровадження програм фізичної терапії, а також надано критичний огляд існуючої вітчизняної нормативно-правової бази. Особлива увага приділяється факторам ризику розвитку стрес-синдрому, клінічним проявам, методам діагностики та аналізу доказових підходів до фізичної терапії при цій патології. Узагальнено результати міжнародних досліджень щодо ефективності засобів і втручань фізичної терапії у профілактиці та реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому, водночас підкреслено брак вітчизняних розробок та статистичних даних за цим напрямом.

Другий розділ присвячено методам та організації дослідження. Здобувачка використовує сучасні методи емпіричного рівня дослідження, зокрема, соціологічні, функціональні та методи математичної статистики. Представлено вибірку курсантів вищого військового навчального закладу, на якій базувалися дослідження та обґрунтовано вибір інструментарію. Авторка також надає вичерпну інформацію про процес збору даних і методи їхньої обробки.

У **третьому розділі** дисертаційного дослідження висвітлено результати анкетного опитування 256 курсантів Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, яке виявило високу поширеність травм нижніх кінцівок, зокрема гомілок, що найчастіше виникали у першому семестрі першого року навчання. Найбільшу частку з них становили ураження медіальної поверхні гомілки, що свідчить про ризик розвитку медіального великогомілкового стрес-синдрому. На основі отриманих даних авторкою розроблено науково обґрунтовану комплексну програму фізичної терапії, адаптовану до умов підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. Програма включає терапевтичні вправи (для розвитку сили, гнучкості, рівноваги), самомасаж та освітній компонент, спрямований на підвищення рівня обізнаності щодо профілактики та самоменеджменту курсантів з медіальним великогомілковим стрес-синдромом. Принципи побудови програми базуються на актуальних доказових підходах, з урахуванням міжнародного досвіду та національних реалій. Практичне впровадження програми здійснювалося у формі регулярних занять із фізичним терапевтом у тренажерному залі, з чітко визначеною структурою та інтенсивністю навантаження.

У **четвертому розділі** дисертації висвітлено результати практичної реалізації комплексної програми фізичної терапії, розробленої для профілактики та реабілітації курсантів вищих військових навчальних закладів із медіальним великогомілковим стрес-синдромом. Здійснене порівняльне дослідження між підгрупами курсантів, які брали участь у повному курсі фізичної терапії, відвідували лише освітнє заняття або взагалі не отримували жодного втручання, дало змогу отримати об'єктивні дані щодо ефективності програми. Результати

статистичного аналізу свідчать про достовірне зменшення інтенсивності больового синдрому, суттєве підвищення рівня м'язової сили нижніх кінцівок, покращення результатів Y-баланс тесту, а також покращення показників якості життя в основній групі. Виявлена динаміка змін підтверджує доцільність застосування саме комплексного підходу, який включає терапевтичні вправи, самомасаж і освітній компонент, що дозволяє не лише ефективно попереджати виникнення МВСС, але й сприяти повноцінному відновленню функціональних можливостей у курсантів з ознаками цього синдрому.

П'ятий розділ дисертаційної роботи, присвячений аналізу та узагальненню отриманих результатів, містить ґрунтовне теоретико-методичне обґрунтування системного підходу до фізичної терапії у профілактиці та реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому серед курсантів вищих військових навчальних закладів. Авторка систематизує основні положення власного дослідження, зіставляє отримані результати з наявними науковими напрацюваннями у галузі військової реабілітації, а також критично осмислює існуючі підходи до ведення травм, спричинених надмірними фізичними навантаженнями. На підставі проведеного аналізу сформульовано висновки щодо ефективності запропонованої комплексної програми фізичної терапії, доведено її позитивний вплив на ключові показники функціонального стану курсантів. Крім того, у розділі окреслено перспективні напрями подальших наукових досліджень, що стосуються удосконалення реабілітаційних втручань для військовослужбовців, зокрема в контексті профілактики і відновлення після травм, пов'язаних із надмірними фізичними навантаженнями.

Висновки сформульовані в дисертаційній роботі, обґрунтовані і достовірні, повністю відповідають меті і завданням дослідження, відображають новизну і практичну значущість.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях здобувачки. За результатами детального аналізу представленої дисертаційної роботи та наукових публікацій необхідно відзначити, що рівень їх унікальності

повністю відповідає встановленим вимогам до наукових праць такого рівня. У тексті дисертації послідовно наводяться коректні покликання на наукові праці інших дослідників, що підтверджує відповідальне та сумлінне ставлення дисертантки до дотримання принципів академічної доброчесності у власній науковій діяльності.

Разом з тим, виникли **питання щодо уточнення окремих положень**, проте вони не є принциповими і мають дискусійний характер.

1. У розділі 2 авторкою дисертаційної роботи зазначено, що для обстеження курсантів було обрано два функціональних методи дослідження – Y-Balance Test та динамометрія м'язів нижніх кінцівок, при цьому дисертантка не пояснює чому саме ці методи функціонального обстеження були застосовані. Розглядалися альтернативні або додаткові тести для комплексної оцінки функціонального стану курсантів?

2. Дослідження проводилось на базі одного вищого військового навчального закладу – Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Чи можна екстраполювати результати на інші вищі військові навчальні заклади (з урахуванням можливих відмінностей у підготовці, навантаженнях та матеріально-технічній базі)?

3. Освітній компонент реалізовано у формі одного освітнього заняття з практичною частиною та роздатковим матеріалом. Виникає питання про доцільність розширення його структури – наприклад, включення повторних занять, тестування рівня засвоєння матеріалу або інтерактивних елементів.

4. У роботі мають місце окремі стилістичні, редакційні та технічні неточності.

Ці зауваження не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи та її значущості для розвитку фізичної терапії військовослужбовців, зокрема курсантів вищих військових навчальних закладів. Вони спрямовані на подальше покращення та удосконалення наукових досліджень у цій сфері.

Висновок. Дисертаційна робота Купріненко Ольги Валеріївни на тему «Теоретико-методичні основи фізичної терапії у профілактиці і реабілітації медіального великогомілкового стрес-синдрому у курсантів вищих військових навчальних закладів», є самостійним, завершеним кваліфікаційним науковим дослідженням, що виконана здобувачкою особисто, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. В роботі наведено нове вирішення актуального питання щодо реабілітаційної допомоги сфері охорони здоров'я – запропонована комплексна програма фізичної терапії для профілактики і реабілітації курсантів вищих військових навчальних закладів з медіальним великогомілковим стрес-синдромом.

Зауваження до роботи не принципові та не знижують цінності отриманих результатів, опубліковані дисертанткою праці відображають матеріали дисертаційного дослідження.

Робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 р. № 44 (зі змінами), а здобувачка, Купріненко Ольга Валеріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 227 «Терапія та реабілітація», галузь знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ольга АНДРІЙЧУК

